

РЕЛІГІЙНІ ОРІЄНТАЦІЇ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Події, що відбуваються останнім часом в Україні, свідчать про невирішеність багатьох економічних, соціальних, політичних та інших проблем. Попри всі негаразди, держава має зберегти цілісність, уникнути громадянської війни, масового кровопролиття, продовжити повноцінний, стабільний розвиток у сім'ї європейських народів. З огляду на це, особлива увага зростає до проблеми всебічного виховання молоді людини, з одного боку, патріота, готового в будь-який час стати на захист національних інтересів рідного народу, а з іншого – справжнього інтернаціоналіста, гуманіста, який цінує і поважає не лише власні культурні і духовні надбання, а й культурні досягнення інших народів.

Серед різноманітних соціальних інституцій, що мають виконувати ці завдання, готувати людину до життя, вводити її у світ культурних цінностей нації і світової спільноти, виховувати на високих засадах моралі, особлива роль у сучасних умовах належить релігійним інституціям. За останні роки роль релігії, в нашому суспільстві, значно зросла, а тому є потреба у використанні її духовного потенціалу з метою покращення морально-психологічного клімату, формування певного духовного ідеалу, який визначає поведінку і діяльність людини у будь-якій життєвій ситуації.

Аналіз останніх досліджень показує, що вивченню релігійних орієнтацій сучасної молоді в глобалізованому світі присвячені праці таких науковців як: Н. Головач, С. Лебедєв, І. Карпова, А. Письменна, Л. Повалій, А. Слободянюк, О. Пташник-Середюк, А. Циганчук, М. Давидун та інші.

Метою дослідження є аналіз сутності релігійних орієнтацій сучасної молоді в глобалізованому світі.

Для досягнення даної мети слід виділити ряд наступних **завдань**: з'ясувати причини релігійності сучасної молоді; проаналізувати суть атеїзму; дослідити роль нетрадиційних релігій, зокрема сект, у самореалізації молоді; виокремити напрями роботи соціальних служб щодо членства молоді у сектах; з'ясувати вплив релігійних організацій як на віруючих, так і на членів їх сімей.

Об'єктом дослідження є духовна сфера сучасного суспільства та особливості релігійних поглядів сучасної молоді.

Суб'єктом дослідження є соціально-філософський аналіз релігійних орієнтацій сучасної молоді в глобалізованому світі.

Релігійна соціалізація впливає на формування свідомості та самосвідомості, зобов'язань перед суспільством, сім'єю, близькими, самим собою. Статут життя віруючої людини визначає норми поведінки, обов'язки перед Всевишнім, перед близькими, а релігійні закони впорядковують життя особистості, завдяки чому вона соціалізується, відбувається особистісне зростання. На сучасному етапі розвитку суспільства з'являються нові конфесії, релігійні споруди, збільшується кількість недільних шкіл, що має вплив на процес соціалізації особистості [2, с. 23].

Молодь України також не стоїть осторонь проблеми визначення ролі релігії в житті молоді людини. Відповідно досліджень, аналіз опитувань студентів світських ВНЗ, протестантських навчальних закладів, православних семінарій та богословських факультетів показує, що 75% з опитаних вважають себе віруючими, перевага надається православній вірі як традиційній для Росії-України.

Реальний рівень релігійної зорієнтованості молоді в Україні зумовлений вивільненням духовного світу юнаків і дівчат від тотального ідеологічного контролю; пошуками світоглядних та смисложиттєвих орієнтирів у суспільстві, яке переживає всеохоплюючу кризу, в тому числі духовну і психологічну; виявами нонконформістської субкультури, що специфічно відсепаровує молодіжні групи від культури старших поколінь, в якій релігію було витіснено на далеку периферію. Як зазначає російський вчений Павло Клевцов, релігія дає молодій людині сенс життя, світогляд, розуміння інших людей, самого себе, своєї душі та тіла. Вона має досить сильне виховне значення, адже це досвід великої кількості поколінь. Релігія соціалізує молоду людину, тому що релігійна община виступає як «ідеальний соціум», щодо якого (а значить – і стосовно суспільства в цілому) у людини з'являються свої зобов'язання. Релігія також стає живим зв'язком її адепта зі світовою культурою, тому що світові релігії мають досить велику історію, сягають своїм корінням у різноманітні культури.

Досить часто релігія повертає людину до життя, дає їй могутній стимул, робить її активною, цілеспрямованою, оптимістичною [1, с. 9].

Дослідники зазначають, що релігія, спілкування всередині релігійної громади цікавить молодих людей не лише як традиційне культурне середовище чи національний спосіб буття, а й як перспектива особисто доторкнутися до вічних істин, відчути на собі дію Божественної благодаті й як наслідок – можливість змінити власне життя, наповнити його справжнім сенсом, повною мірою розкрити себе як особистість.

Аналіз нинішньої ситуації в Україні засвідчує зростання ролі релігії в житті сучасних українців. За даними науковців з Інституту проблем виховання АПН України [6, с. 124], лише 3% опитаних вважають себе атеїстами. І хоча лише 9% опитаних регулярно (раз на тиждень) разом із дітьми відвідують богослужіння, 89% респондентів підкреслили, що періодично звертаються до священника з проханням виконати певний релігійний обряд. Переважна більшість батьків позитивно ставиться до виховання у дітей релігійності на ґрунті традиційної релігії, вважаючи її основою духовності.

Говорячи про зв'язок світської освіти і релігійного виховання варто наголосити на атеїзмі, який у багатьох громадян, в т. ч. молодого віку, досить часто ототожнюється з антицерковною політикою радянської влади, яка вважала, що головна функція атеїзму – критика релігії. Між тим, в дійсності, як виявляється, критика релігії по суті справи, є для атеїзму другорядною. Його визначальною стороною є сприйняття і наукове пояснення оточуючої реальності на основі об'єктивних законів природи і суспільства, формування духовних сил людини, що пізнає і перетворює світ. Атеїзм також помилково вважався властивим лише матеріалістичній філософії, в якій він дійсно має найбільш повне втілення. Але атеїзм притаманний і цілому ряду ідеалістичних систем. Не варто забувати, що атеїзм має глибинні історичні коріння, перевірений на досвіді трьохтисячолітньої боротьби людства за торжество наукового знання. Про особисте сприйняття релігії.

В залежності від відповіді на запитання «Яка роль релігії у Вашому житті?», науковець Анатолій Циганчук поділяє опитаних на 4 типи. Перший тип (12%) можна назвати «достатньо релігійним» – це молоді люди, які заявили про те, що релігія відіграє в їхньому житті дуже важливу роль. Другий (18%) – «відносно релігійний» тип – склали респонденти, в житті яких релігія відіграє скоріше важливу, ніж неважливу роль. Третій (24%) – «малорелігійний» тип – включає анкетованих, в житті яких релігія відіграє скоріше неважливу, ніж важливу роль. Атеїстами вони себе не вважають. Проте назвати себе достатньо релігійними також не можуть. Четвертий (26%) тип – «нерелігійний», його представляють ті, хто заявив, що релігія відіграє неважливу роль в їхньому житті. Це можуть бути як агностики, скептики, просто індиферентні, так і активні богоборці. Не визначились і відмовились відповідати – 13% і 7% відповідно [8, с. 124].

Все частіше молодь віддає перевагу нетрадиційним релігіям, серед яких – релігійні об'єднання, що, як правило, орієнтують молодих людей на успіх у повсякденному житті. Певне поширення в Україні отримали і тоталітарні секти, які змушують людину відмовлятися не лише від орієнтації на особистий успіх, але і взагалі ведуть до ізоляції від суспільства. Деякі з них спокійно реєструються як громадські організації культурного та просвітницького характеру або іншого гуманітарного спрямування, а також як спортивні, оздоровчі, духовні центри. Прихована і явна загроза від їхньої діяльності, від застосування ними методів і технологій, інформаційних та рекламних засобів завдає непоправної шкоди здоров'ю молодих людей. Зважаючи на те, що з вини екстремістських сект мають місце ритуальні вбивства, суїциди, видається необхідним запровадити в усіх виховних та навчальних закладах з допомогою найпоширеніших засобів масової інформації, включаючи Інтернет, систематичні просвітницькі програми щодо проявів психоатак на молоду людину, про різні прояви психонасильства, його наслідки і небезпеку для кожної людини окремо і суспільства загалом. Особливу тривогу викликає той факт, що послідовниками сектантських ідей все частіше стають молоді люди, які не здатні протистояти психологічному впливу на особистість через її несформованість та дезорієнтацію в соціумі. Засвоєння негативних релігійних установок становить серйозну небезпеку для підростаючого покоління та суспільства в цілому. Відсутність морального виховання у сім'ї посилює негативний вплив оточення, що є наслідком виходу дитини з-під впливу батьків. Молодь, яка не може знайти соціально-прийнятний спосіб застосування своїх можливостей, намагається утвердитися та самореалізуватися через релігійні секти, що перешкоджає процесу повноцінної соціалізації [3, с. 59].

Варто виділити ряд напрямів соціально-педагогічної роботи щодо профілактики деструктивних релігійних впливів на сучасну молодь, зокрема це: виявлення молодих людей,

схильних до ризику залучення в релігійні секти; проведення систематичних цілеспрямованих антисектантських заходів з молоддю і батьками; підвищення рівня професійної компетентності педагогів та науково-методичного забезпечення профілактичної діяльності; підвищення психолого-педагогічної культури батьків з метою їхнього залучення до анти сектантського виховання. Безумовно, основною причиною, за якою педагоги, психологи та інші фахівці із роботи з молоддю виявляються безсилими перед сектантською експансією, є недостатня наукова дослідженість питань із формування у фахівців професійної готовності до соціальної профілактики залучення молоді в релігійні секти. Це може бути перспективним напрямом подальших досліджень щодо розробки механізму попередження залучення молоді в деструктивні релігійні секти.

Зростання впливу релігії, як відомо, супроводжується поширенням діяльності, визнанням і легалізацією різного роду чаклунів та магів. Задля справедливості, відзначимо, що релігійні діячі засуджують окультизм. Проте останні мають свої організації і заклади: Союз чаклунів, Академія чорної і білої магії, Асоціація астрологів і т. ін., – проводять конгреси, видають велику кількість літератури і розгорнули роботу у великих масштабах і у всіх формах. Різного роду шарлатани і авантюристи, «цілителі» від всіх хвороб і «порчі» спекулюють на неосвіченості і легковажності людей, в т. ч. молодих. «Маги» здійснюють вплив на деякі видання та кафедри вишів, їм присуджують вчені ступені. Довіра людей, в т. ч. студентської молоді, зростає до них у зв'язку з тим, що деякі з них мають ліцензії, що прирівнюють цих шахраїв до народної чи нетрадиційної медицини [8, с. 26].

У свідомості молоді, як показують дослідження, також зберігається значний пласт «позацерковної релігійності». Мова йде про віру у віщі сни, прикмети, чаклунство і магію, в які вірили і в часи панування атеїзму.

Соціалізуючий вплив релігійних організацій відчують на собі як віруючі, так і члени їх сімей. Крім того, різні конфесії ведуть активну роботу по залученню до своїх лав нових віруючих. Науковці прийшли до висновку, що саме сім'я і традиційні релігійні конфесії мають значний вплив на формування світоглядних орієнтацій сучасного студентства, сприяють його визначенню щодо релігійної приналежності. Про роль виховання в батьківській сім'ї, досвід шкільних років, відношення в групах однолітків і можливості культурного оточення говорив Е. Еріксон як про одні з визначальних у формуванні життєвих планів, перспектив, у спрямованості розвитку особистості. Це підтверджується і тим, що відсоток віруючих серед студентської молоді та їхніх батьків майже однаковий. Можна говорити про релігійну однорідність сімей, що є характерним і для всієї України. Причислення себе до групи віруючих, невіруючих чи «невизначених» можна назвати першим рівнем релігійної самоідентифікації особистості. Наступним є визнання своєї належності до певного віросповідного напрямку, релігійної конфесії [7, с. 307].

Отже, проблема ролі релігійних конфесій у соціалізації дітей та молоді не втрачає свого значення й актуальності. Церква у сучасному суспільстві на різних рівнях функціонування соціального середовища своєю соціально-педагогічною діяльністю сприяє успішній соціалізації молоді. Так, на макрорівні (рівень взаємодії певної конфесії чи групи із соціальними інститутами на рівні держави) церква, спираючись на християнські цінності та ідеали, пропагує молоді високі моральні норми і правила поведінки, спрямовані проти негативних явищ у суспільному середовищі (насильства, аборти, наркоманія, алкоголізм тощо), виступає ініціатором розроблення і впровадження в життя відповідних соціальних проектів [4, с. 125].

Особливу роль у забезпеченні успішної соціалізації молоді виконує мезо- (рівень взаємодії християнської общини з малими групами всередині чи поза нею) та мікрорівень соціального середовища (рівень взаємодії общини та її представників із особистістю). Головне завдання на цих рівнях – об'єднання людей у межах приходу, неформальне, в тому числі поза межами общини спілкування, спрямоване, передусім, на духовне взаємозбагачення, активне залучення дітей та молоді до творчої діяльності, справ милосердя, благочинності, допомоги нужденним [5].

Саме можна вважати, що церква сьогодні – не просто приміщення для відправлення служб, релігійних обрядів чи місце молитви, а дієве соціально-педагогічне, виховуюче, творчорозвиваюче середовище, місце спілкування, духовного життя і соціальної активності людей.

Релігійні громади, використовуючи різноманітні форми і методи діяльності, залучають дітей та молодь до діяльності у недільних школах, різноманітних студіях, гуртках, секціях, товариствах, що відкриваються при храмах. Ця робота дуже важлива в сучасних умовах, оскільки допомагає батькам у вихованні дітей у дусі історично-релігійних,

патріотичних традицій України, прищепленні молоді кращих моральних якостей, вихованні милосердя, співчуття, підготовці до майбутнього життя.

Релігія вчить віротерпимості і лояльному ставленню до інакомислення, що важливо в нашій багатоконфесійній країні, а відсутність такого виховання може призвести до таких явищ, як злочинність, екстремізм, міжконфесійної та міжнаціональної ворожнечі і конфліктів [2, с. 23].

Отже, аналіз релігійної ситуації в Україні на сучасному етапі свідчить як про збільшення чисельності релігійних організацій у цілому, так і про зростання зацікавленості релігійними проблемами серед широкого молодіжного загалу. Релігія цікавить молодих людей не лише як традиційне культурне середовище, а й як можливість змінити власне життя, наповнити його справжнім сенсом, а також розкрити себе як особистість. Значна частина молоді вважає себе атеїстами, які досить часто ототожнюють релігію з антицерковною політикою. Досить часто молодь намагається утвердитися та самореалізуватися через релігійні секти. З огляду на це, реалії життя вимагають від сучасної педагогіки якісно нових парадигм виховання, серед яких, на нашу думку, поруч із національними і гуманістичними основами, провідне місце мають посідати й духовні засади. А це, у свою чергу, вимагає від неї розроблення нових форм, методів організації виховної роботи з молоддю, спрямованих на виховання високих духовних якостей особистості – надійної запоруки її гармонійного, всебічного, творчого розвитку.

Література

1. Гарас Л. М. Вплив релігійного фактору на становлення громадянського суспільства: автореф. дис. ... канд. філософ. наук: 09.00.03 / Л.М. Гарас ; Тавр. нац. ун-т ім. В.І.Вернадського. – Сімферополь., 2007. – 16 с.

2. Головач Н. М. Релігійна соціалізація особистості у сучасному культурному просторі / Н. М. Головач // Міжнародний вісник: Культурологія. Філологія. Музикознавство. – 2016. – Вип. 1. – С. 21-25.

3. Давидун М. А. Практика соціально-педагогічної роботи щодо профілактики деструктивних релігійних впливів у молодіжному середовищі / М. А. Давидун // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». – 2012. – № 5. – С. 58-60.

4. Карпова І. Г. До питання про роль релігійних інститутів у соціалізації молодого покоління / І. Г. Карпова // Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія. – 2014. – № 1. – С. 123-128.

5. Письменна А. В. Слободянюк А. В. Ставлення до релігії [Електронний ресурс]– режим доступу: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/10531/83.pdf?sequence=3>

6. Повалій Л. Українські проблеми релігійного виховання дітей / Л. Повалій, В. Постовий // Освіта і управління. – 2006. – Т. 9. – № 2. – С. 121–127.

7. Пташник-Середюк О. Релігійна самоідентифікація студентства / О.Пташник-Середюк // Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер. : Культурологія. – 2011. – Вип. 7. – С. 303-313.

8. Циганчук А. Освіта та релігійне виховання студентської молоді / А.Циганчук, Л. Циганчук//Нова педагогічна думка. – 2013. – № 1.2. – С. 24-31.

9. Гнасевич Н. В. Динаміка соціокультурних орієнтацій молоді (соціально-філософський аналіз): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : 09.00.11. / Надія Володимирівна Гнасевич; Київський університет імені Тараса Шевченка. – Київ, 1994. – 21 с.

10.Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: монографія / Гончарук Т. В., Гнасевич Н. В., Гурик М. І., Рудакевич О. М., Томахів В. Я., Чигур Р. Ю., Шумка М. Л.; кер. авт. кол. О. М. Рудакевич. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – 255 с.